

بهبود کارایی انرژی، هدف مهم قانون هدفمندی یارانه‌ها

امروزه با توسعه کشورها و افزایش رشد جمعیت، توسعه شهرنشینی و رشد فزاینده صنعت، نیاز به انرژی را بیش از هر زمان جدی‌تر ساخته است. تأمین انرژی و نحوه بهره‌برداری از آن و میزان کارایی انرژی امروز از ضرورت‌هایی است که مورد توجه کارشناسان، اقتصاددانان و صنعتگران قرار گرفته است. با توجه به اینکه اقتصاد کشور ما در حوزه انرژی در آستانه تحول جدی و بزرگی با اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها به عنوان یکی از ابزارهای لازم در زمینه افزایش کارایی انرژی قرار گرفته، لازم و ضروری است در تجربه (۷۰ کشور) کشورهای که به مطالعه در زمینه سیاست‌های کارایی انرژی پرداخته‌اند، شریک شویم. در قانون هدفمندی یارانه‌ها و افزایش قیمت حامل‌های انرژی مقرر گردیده تا دولت از افزایش بی‌رویه مصرف جلوگیری کرده و در زمینه افزایش بهره‌وری تلاش کند و همه کارشناسان اقتصادی و دست‌اندرکاران امور ارزیابی بر این نکته اشتراک نظر دارند که اجرای این قانون می‌تواند منجر به کاهش تا ۱۵ تا ۳۰ درصدی مصرف انرژی شود.

پاسخ سؤالاتی مانند اهمیت اقدامات کارایی انرژی چیست؟ اولویت‌ها کدامند؟ روندها چه هستند؟ اقدامات نوآورانه کدامند؟ کدام اقدام مقرون به صرفه است؟ مورد توجه قرار گرفته و از این روی مقررات مربوط به استانداردهای کارایی برای ساختمان‌های جدید، استاندارد و برچسب لوازم برقی خانگی، مقررات الزامی مانند مدیران انرژی، گزارش مصرف انرژی، یارانه‌های سرمایه‌گذاری، مشوق‌های خودرو، آبرگرمکن‌های خورشیدی و اقدامات اجباری شرکت‌های برق در خصوص انرژی مطرح و به کار گرفته شده است.

افزایش قیمت، گام اول کارایی

در تحقیقی یاد شده قیمت‌گذاری مناسب شرط لازم در ارتقای کارایی انرژی مطرح شده، اولین گام در سیاست‌های کارایی انرژی، تنظیم قیمت‌های انرژی به منظور ارائه علائم صحیح به مصرف‌کنندگان و در عین حال حفظ محرک‌ها برای تغییرات رفتاری یا به منظور کسب فناوری‌ها و تجهیزات کارا از لحاظ انرژی در نظر گرفته شده است و از آنجا که کشورهای تولیدکننده انرژی اغلب، قیمت‌های داخلی پائینی دارند که استفاده مفرط انرژی را به دنبال دارد، اجرای سیاست کاهش یارانه‌ها، امکان صرفه‌جویی در انرژی را به وجود می‌آورد. یکی دیگر از سیاست‌های به کار گرفته شده در تجربه کشورهای پیشرفته مقررات حرارتی ساختمان‌هاست که استانداردها در همه ساختمان‌ها به صورت سیستم بر سیستم‌های گرمایش، سرمایشی، تهویه، آبرگرمکن‌ها، پمپ آسانسورها و... مورد توجه قرار گرفته است. ذکر این نکته جالب است که در ۳۰ سال گذشته در ۱۵ کشور اتحادیه اروپا این استانداردها ۳ یا ۴ بار مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفته‌اند.

الزام وجود مدیران انرژی

یکی دیگر از مقررات اجراء شده در برخی کشورها گزارش الزامی مصرف انرژی و وجود مدیران انرژی، تعهد بخش برق، تعمیر و نگهداری و طرح‌های الزامی صرفه‌جویی انرژی است. ارائه گزارش مصرف انرژی مصرف‌کنندگان عمده انرژی در سال به دولت‌ها در برخی کشورها به عنوان انگیزه‌ای برای شرکت‌ها در نظارت دقیق بر عملکرد انرژی یاد شده است. وجود مدیران انرژی نیز به منظور نظارت بر فعالیت انرژی در شرکت‌های بزرگ که انرژی بر هستند از دیگر مقرراتی است که انگیزه کارایی انرژی را ایجاد کرده است. ممیزی‌های اجباری انرژی برای همه بخش‌های اقتصادی شامل ساختمان‌های مسکونی، تجاری، صنعت و شرکت‌های حمل و نقل به منظور بالا بردن درک بهتر وضعیت فعلی کارایی انرژی در بخش مصرف‌کننده نهایی از مقررات ضروری است که در کشورهای پیشرفته تدوین شده است. با توجه به تحقیقات و مطالعات صورت گرفته در کشورهای پیشرفته دلایل متعدد ترویج این سیاست‌گذاری‌ها را توجیه و ضرورتی‌تر می‌سازد. قابلیت رقابت شرکت‌های صنعتی و تأثیر بر بودجه عمومی و سوددهی خدمات انرژی، وجود قیمت‌های یارانه‌ای، اغلب محرک‌هایی هستند و در کشورهای در حال توسعه، کمبود سرمایه برای سرمایه‌گذاری عمومی انگیزه‌ای است که این سیاست‌گذاری‌ها را بیشتر مورد توجه قرار می‌دهد. با این تعاریف امروزه در سطح بین‌الملل نیاز مبرم به تعریف حداقل شرایط اطلاعات پایه‌ای برای کارایی انرژی وجود دارد و برای به‌کارگیری مناسب، ارزیابی سیاست‌ها باید ملاک‌های مؤثر برای استفاده از بودجه‌های دولتی در اقتصاد را در برداشته باشد و چگونگی منتقل شدن مخارج عمومی کارایی انرژی از اقتصاد را نشان دهد. اما این ملاک‌ها هیچ وقت در دسترس قرار نمی‌گیرند.

حفظ محیط زیست و کارایی انرژی

اصلی‌ترین هدف اهمیت کارایی انرژی در جوامع پیشرفته توجه به مسائل زیست محیطی و جلوگیری از انتشار گازهای گلخانه‌ای است، زیرا این عنصر به عنوان محرک اصلی پس از افزایش قیمت نفت، افزایش بار مالی واردات نفت و دستیابی به انرژی ایمن و مطمئن در این کشورها مطرح شده است. بر این اساس کارایی انرژی و سیاست‌گذاری در زمینه آن در دستور کار این دولت‌ها واقع شده است. از آنجا که ایران خود دارای ذخایر غنی هیدروکربوری است نمی‌تواند مورد نظر این کشورها را در نظر داشته باشد اما می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های انرژی تجربیات این کشورها در افزایش کارایی انرژی به منظور صیانت از ذخایر و منابع طبیعی انرژی و جلوگیری از هدرروی و استفاده بهینه از انرژی آن را به کار گیرد. از دیدگاه اقتصاددانان کارایی انرژی شامل همه تغییراتی است که منجر به کاهش مقدار انرژی مصرفی برای تولید در یک واحد فعال اقتصادی می‌شود و اجتناب از مصرف غیرضروری انرژی یا انتخاب مطمئن‌ترین و مناسب‌ترین تجهیزات برای کاهش هزینه انرژی علاوه بر افزایش کارایی یک واحد فعال اقتصادی به رفاه فردی و اجتماعی نیز کمک می‌کند. لیکن متداول‌ترین شیوه و ابزار در این خصوص همان روش بازار و قیمت است که می‌تواند تعیین‌کننده اصلی در کارایی انرژی باشد. با این رویکرد دولت سیاست هدفمندی یارانه‌ها در حوزه انرژی را در پیش گرفته است. با این وجود تجربه کشورهای صنعتی که در کارایی انرژی مطالعه کرده‌اند، نشان داد که پیگیری کارایی انرژی در سطح کلان کار آسانی نیست و دشواری‌های خود را دارد اما در سطح خرد با پاسخ‌های مناسب‌تری مواجه شده است. به عنوان مثال عایق کاری یک خانه از دیدگاه مهندسی کارایی انرژی را افزایش می‌دهد یا ایجاد رقابت برای تولید لوازم و تجهیزات انرژی بر مانند لوازم برقی و نصب برچسب اطلاعات مربوط به انرژی می‌تواند آگاهی‌دهنده مصرف‌کننده باشد. در مثال جزئی‌تر می‌توان کارایی انرژی را از سطح فنی به سطح کاربرد خدمات نیز کشاند مانند تماس تلفنی به جای مراجعه خصوصی، استفاده از حمل و نقل عمومی، بازیافت بطری‌ها و... همه این موارد می‌توانند راه‌های مؤثری در کارایی انرژی واقع شوند که کارشناسان در شاخص‌های خرد و کلان اقتصادی به آن در مباحث مربوط به سیاست‌های کارایی انرژی می‌پردازند و همین موضوع در طرحی که هم‌اکنون از سوی وزارت نفت و چند وزارتخانه و مراکز پژوهشی با عنوان طرح جامع انرژی کشور در دست مطالعه است مورد توجه جدی قرار گرفته است.

مشوق‌های کارایی انرژی

در این ارزیابی اقدامات مربوط به سیاست‌گذاری کارایی انرژی در جهان برای یافتن